

وشه، هه لگري ره ساله تي تريفه ئاوردانه وهيه ك له شه بهنگي راقه له شيعري (شيت) دا

ره بهر مه حمورزاده
(شنۆ)

بگه بين به هه مان دهفر و سوالته كه رهنگ و شيوه و تاييه تمه ندى ديارى كراوى ههيه و نه گهر پيمان خوش بيت جاريكى ديكه له ژيتر گل دهيشارينه وه و هه كاتيكيش حه زمان لي بوو، هه هه مان دهفر و سوالته وهكو خوي دههوزينه وه. خوازه ي شه بهنگ سروشتي بگور بوون و ناكونكريت بوون و سه ييال بووني مانا باشتر دهگه يه نيت.

دواي ئه و پيشه كيبه كورته ئه م پرسيا ره دههينمه گوري كه له شيعريكي وهكو شيعري شيتدا، چون دهبيت له گه ل پرسى «تيگه يشتن» به ره وروو بينه وه؟ بهر له وه ي هه ره چه شنه وه لاميك به م پرسيا ره بدهمه وه، دهه ويت تيبينيه كي كورتيش له سه ره زاراوه ي «تيگه يشتن» - كاتيكي مه به ستمان تيگه يشتنى ده قىكي نه ده بيه - بههينمه گوري.

راسته شيعر باه تي تيگه يشتنه، به لام راست نييه بلين شيعر هه ره به ته نيا باه تي تيگه يشتنه. بيجه كه له تيگه يشتن به زور ره هه ندى ديكه شه وه خوينه ره ده توانيت پتوه ندى به ده قىكي شيعرييه وه بگريت. هه نديك به ره هه مى هونه ري هه ن، له وان هيه تيشيان نه گه ين، به لام هه ستيان پي بكه ين. هه نديك به ره هه مى هونه ري هه يه حوكم نييه فاميان بكه ين، به لام هوشيارى و نا هوشياريمان (خودناگا و ناخودناگامان) ليمان ده خشيت (له مسيان ده كات) وهكو سه مفونياه كي بتهوئن، يان

۱- سهوزايى شيعريك كه مانا سوورى ده كاتوه

رهنگدانه وه ي به شينه يي و هه نديك جار دژوار و ته ژي له ژانى مانا، له شيعردا له چه شنى ئاشكرا بووني مانا له قسه ي ئاساييدا نييه. ده قى ئاسايي و په يقى روزه انه راسته وراست و دهق و دؤغر مانا له خويان تيده په رپين و ئيدي له و دؤخه ي تي ناپه رپين.

به لام مانا له شيعردا به بي نه وه ي جه وهه ريكي جيا و په تي و يهك دهست و نه گور بيت، وه بن ده داته وه و هه ل ده داته وه و خوبا ده بيت و نه ديو ده بيته وه و حوكميش نييه نه وه ي ئيستا هه لي داوه ته وه و خوبا بووه هه ره نه و مانايه بيت كه ساتيك پيش وه بنى داوه ته وه و نه ديو بووه. ره فتارى شيعر ئاوه ييه. كاتيكي وه رزي خويندنه وه ده گوردرت، ته رزي ماناش، بته ويت، يان نه ته ويت گورداوه.

مانا له شيعردا شه بهنگيكي نه فسووناوييه. ده گوردرى. شه بهق ده داته وه و تاريك ده بيته وه. تيشك ده داته وه و ده كوژيته وه و ديسان به ره به ره به ترووسكه يه كي ختووكه ي هه ستي خوينه ره ده داته وه، بزيه من هه ره له بنه ره تدا له گه ل خوازه ي «شاردرانه وه ي مانا له شيعردا» كو ك نييم. له م خوازه يه دا، مانا وهكو له ته سواله تيك چاوى لي ده كريت كه له ژيتر بارستايي گلي گردىكي كه ونا رادا شاردرابته وه و ئيمه به هه لكوژين و هه لقه ندى نه و خاكه و به لا بردنى ئه م بارسته گله

یونس رەزایی

شیعری یونس رەزایی بخوێنینهوه (٢):

به پانایی ئەو رۆژەدا رۆژا بیرەوهریم
به پانایی رووناک- نه - شیرین.
نهکا

وهها بیته هه‌لتۆیهک چه‌واشه
وهها که ئیتر نه باخ به سه‌غیری

نه شاخ

به ناخی ته‌نیاوه

رووت و

رهورز

به‌لتی پاناییت رووناکه و رۆژا و

نهکا

هه‌لتفری هه‌لتۆیهک

به ته‌نیایی شاخه‌وه

تیژ بال

هه‌لتفری تال.

خانم به رووناکاییتدا درۆژ ده‌بم

تا

له ره‌وه‌زی دویتیتدا

رووت و

ته‌نیا

به بی ته‌وه‌ی بمانه‌ویت قسه‌یه‌کی یه‌ک‌جاره‌کی و
راقه‌یه‌کی دوایی له‌سه‌ر ئەم شیعره به ده‌سته‌وه بده‌ین،
هه‌ول ده‌دین لیکدانه‌وه‌که‌مان له‌ قالی ئیماژتیکی
دووباره ساز کراو له‌سه‌ر بناغه‌ی ده‌قی خودی شیعره‌که
ریک بخه‌ین. ئیماژکه به‌م شیوه‌یه‌یه:

- خوازی شاخیک به رهورزه‌وه و هه‌روه‌ها باخیک
ساوا (یان به ته‌عبیریکی تر باخیک س‌ه‌غیر) بۆ
نافره‌تیکی رووت.

- خوازی هه‌لتۆیهک که به‌سه‌ر ئەو رهورزه، یان به‌سه‌ر
ئەو باخه‌دا هه‌ل ده‌فریت بۆ پیاویک

- رووناکایی ئەم بیره‌وه‌رییه.

دواتر ده‌بینین وینه‌که هه‌ر به‌م جووره‌ راوه‌ستاو
نامیتیتته‌وه و جووله‌ ده‌کات. ده‌مانه‌ویت بلێن ئەم وینه‌یه
بۆ شیعریکی دژواری له‌م چه‌شنه‌ کللیکمان ده‌داته
ده‌ست بۆ ته‌وه‌ی ده‌رگای پیکهاته‌که‌ی هه‌ل‌گرین و به
چه‌شنیک شیعره‌که، رام و که‌وی بکه‌ین و به‌ نامۆبی و
به‌ ناچاری لیبی تی نه‌په‌رین. ئە‌گه‌ر وینه‌یه‌کی ئاوا بۆ
خوێندنه‌وه‌ی ئەم شیعره‌ ده‌سته‌مۆ نه‌که‌ین، به‌ راستی

مۆتازرت. وه‌کو وینه‌گه‌رییه‌کی مۆدیرن که نه‌زانی وینه‌ی
چییه، به‌لام هه‌ستی نه‌زمیکی تیکچنراو (پیچیده)ت
پێ ئیلقا بکات، وه‌کو سۆزی ده‌نگی گۆران‌ب‌یژتیکی
بیگانه که نه‌زانی چ ده‌لیت: به‌لام هه‌ستی په‌ژاره‌یه‌کی
گریاناویت پێ راگویتیت .

ئه‌گه‌ر تیگه‌یشتن به‌ مانای لیکدانه‌وه‌ی شیکارانه و
عه‌قلانی بیت، له‌ هیچ کام له‌م نمونانه‌ ناگه‌ین، به‌لام
ئه‌گه‌ر تیگه‌یشتن به‌ مانایه‌کی فراوانتر فام بکه‌ین و به
مانای زوریک له‌ پیتوه‌نده‌یه‌کانی مرۆف له‌گه‌ل
ده‌رووشستی بزانی، زۆر باش و به‌ بی نیونج له‌م
به‌ره‌مانه‌ تی ده‌گه‌ین.

زۆر بیرمه‌ندی وه‌کو کرۆچه و کالینگوود و تۆلستۆی و
هی دیکه، له‌سه‌ر ئەم خاله‌ پێیان داگرتوه‌ که خۆلقاندنی
به‌ره‌مه‌تی هونه‌ری و پیتوه‌ندی گرتن به‌م به‌ره‌مه‌وه هه‌ر
به‌ته‌نیا بارته‌ق‌ای چالاکیه‌کی عه‌ق‌لی و شیکاریه‌کی
چه‌مکی به‌رت‌ه‌سک نابیتته‌وه (١).

به‌لام پرسیاره‌که‌مان ئەوه‌بوو ئە‌گه‌ر مه‌به‌ستی که‌سیتک
له‌ تیگه‌یشتن، هه‌له‌پنجانی مانا له‌ ده‌قی شیعری بیت،
چۆن له‌گه‌ل ئەم پرسه، له‌ شیعریکی وه‌کو شیعری یونس
رەزایی-دا به‌ره‌وروو ده‌بینه‌وه؟

له‌پیشدا به‌ بی له‌سه‌ر رویشتن و تیوری بۆ دا‌رشتن، به
هێنانه‌وه‌ی نمونه‌یه‌ک له‌ شیعره‌کان، باسه‌که ده‌به‌ینه
پیش. با پیکه‌وه شیعری «رۆژنه‌ژمیری ره‌وه‌ز» له
ده‌فته‌ری «منم شاعیری ژنانی چاوه‌روان» دووهم کۆمه‌له

شيعريکي له م چه شنه چون ده خویندریتته وه؟
لیره دا پرسى «تینگه یشتن» به هیزی خه یالی خویندر
ده به ستریتته وه.

نه گهر جاریکى دیکه له بهر تیشکی نه م ئیماژه ساکار
کراوه، شيعره که بخوینینه وه، تاراده یهک له میکانیزمی
دارشتنى په یف له شيعرى شیت ده گه یین. ئیمه
وینه که مان به شتوه یه کی یه کپارچه کیشاوه، به لام له
راستیدا وینه ئیماژه یی کراو، له ناو ئاوینه یه کی
یه کپارچه دا نابیندریت، به لکو وینه که به گویره
دینامیزمیکی تایبهت ده گوردريت. سروشتى نه م
دینامیزمه، بریتیه له به کارهینانى وشه، یان
زاراوه یه کی تایبهت ههر جاره ی به شتوه یه کی جیاواز له
جاری پیشوو.

پیشتریش له وتارى «هنده سه ی په یف له شيعرى
شیتدا» باسى نه وه مان کردوه که نه م ته کنیکه، واته
هینانه مهیدانى وشه، ههر جاره ی به شتوه یه کی تایبهت
و چوونه سه ری فریکانس، یان چند پاته یی وشه و
خستنه رووی لایه نه جیاوازه کانی و به گشتى دانى
چهندين که سایه تی جیاواز به هه مان وشه، ته کنیکه
که قه باره ددات به ئیماژه کان. هه تا ئیره ی باسه که
شتیکى زیتر له وتارى ههنده سه ی په یقمان نه گوتوه،
به لام ده مانه ویت باسه که بخه یینه سه ر بارتیک که
روانینیکى تازه ترمان بو شيعرى شیت یی به خشیته.

ته عبیری قه باره دار بوونى وینه له شيعرى شیت-دا
واقعیکه که ده قى نه م شيعره پشت راستى ده کاته وه،
به لام له وانیه بیسته هوى خراب حالى بوونیک که
سیمای شيعرى به ریاسى ئیمه چه واشه بکات. خراب
حالى بوونه که ش له موه سه رچاوه ده گريت که زاراوه ی
وینه ی قه باره دار، بیرکیشه کیى (تداعى) جوړتیک
پاوه ستان و چهق به ستان له میشکی خویندره دا ده کات.
ههر شتیک قه باره یه کی تایبه تی هه بیته شکلتیکى
نه گوری تایبه تیشی هه یه، به لام نه وه نده ی چه مکی قه باره
له باره ی ئیماژه کانی شيعرى شیت وه راست ده گريت،
نه وه نده ش چه مکی حه ره که ت / جوولنه، له باره ی نه م
وینانه دا وه راست ده گريت.

ده زانین به کارهینانى وشه ی وینه بو سیمما
خه یالییه کانی ناو شيعر، خو ی جوړتیک خوازه یه.
فورمالیسته کانی رووس راستیان ده گوت که ئیمه له
شيعردا ته سور، یان وینه مان نیسه. نه وه ی هه یه

کومه لیک وشه یه که پتوه ندییه کانی نیوان نه م وشانه
ده بیته هوى پیکهاتنى نه خشیکی خه یالی له
میشکماندا. که واته ده سته واژه کانی وینه ی قه باره دار و
وینه ی حه ره که تی خو یان به کارهینانى خوازه یی
خوازه یه کی ترن. واته به کارهینانى وشه ی «وینه» بو
شيعر، خوازه یه که واته زاراوه کانی وینه ی قه باره دار، یان
وینه ی حه ره که تی، خوازه یه کی دوو قاتن، به لام ئیمه بو
وه سف کردنى وردى تایبه تمه ندییه کانی شيعرى شیت
پتویستمان به خوازه یه کی نه وتو هه یه که له یه ک کاتدا
سى چه مکی: وینه و قه باره و حه ره که ت له خو ی بگريت،
واته خوازه یه کی سى قات بیت.

خالى سه رنجراکیش نه وه یه که له م شتوه وینانه دا،
قه باره دار کردنى وینه، عه ینى حه ره که ت پیدانیه تی و
وه جوولنه خستنى وینه ش، هوى قه باره دار بوونیه تی.
بو نه وه ی باسه که دوور له زهین نه بیت، دیسان
ده گه ریتنه وه بو نه و شيعره ی پیشتر به نمونه هینامانه وه.
له م شيعردا وشه ی رووناک / رووناکایى، سى جار
دوویات بووه ته وه:

جاری یه که م:

**به پانایى نه و روزه دا رزا بیره وهریم / به پانایى
رووناک - نه - شیرین**

له به ره نه وه ی له پیشدا شاعیر ده لیت «به پانایى نه و
روزه دا»، و دوا بیس وه کوشى کردنه وه یه کی دیری پیشوو
ده لیت «به پانایى رووناک» که واته رووناک له م دیره دا
جینگای روزه ی گرتوه ته وه و لیره دا به پیچه وانیه
به کارهینانى ئاسایى وشه ی رووناک، نه خشی ریزمانى
نه م وشه یه، ناوه نه ک ئاوه لئاو.

جاری دووم:

به لنى پاناییت رووناکه و رزا

لیره دا رووناک نه خسه ئاساییه که ی خو ی ده دوزیتته وه و
ده بیته وه به ئاوه لئاو، به لام لایه نیکى تریش به قه بارى
وینه که وه زیاد بووه. له دیری یه که مدا شاعیر گوتبوی به
پانایى نه و روزه دا رزا بیره وهریم». ئیستا ده لیت:
«پانایى تو» که واته وینه یه ک ساز کراوه که روزه و
رووناک و تو، ههر کامه، لایه نیکى نه م وینه سى
کوچکه یه دروست ده که ن. خانمیک که روزه و خانمیک که
رووناکه به سه ر شيعردا و به سه ر هوشیاری و ناهوشیاری
خویندرى شيعردا داده بارتیت و له ناویدا ده توتیه وه.
رووناکاییه که له ناو شيعردا ده گوازیته وه بو ناو زهینى

خوینەر.

جاری سییهم:

جاری سییهم کاتیکه که شاعیر دهلیت «خانم به رووناکاییتدا دریژ دهیم» دیسان وشه ی رووناک له قالبی وشه ی رووناکاییتدا بووه تهوه به ناو، به لام خالی سهرنجراکیشتر تهوه یه که قالبی وشه ی «رووناکایی» له گه ل قالبی وشه کانی «پانایی» و «ته نیایی» یه کن. سهر له نو ی وینه یه که به سح لاتهنیشت، ساز ده کرتتهوه: لاتهنیشتیک پانایی، لاتهنیشتیک رووناکایی و لاتهنیشتیکیش ته نیایی:

خانمیکه ته نیا که رووناکاییه که ده ریژته پانایی پاناوکیکه وه دهروات.....

ته نیایه که که به پانایی رووناکاییتدا، یان رووناکاییه که که به پانایی ته نیاییتدا پان ده بیتهوه.....

ده بین وینه زاووزی دهکات. ته کسیر ده بیتهوه. وینه له م شیعردا له سهر کاغه زیکی دوو لایهن نییه، به لکو له ناو کریستالیکی سح لایهن، یان چند لایهن دایه. تیشک به ههر لایهنیکدا بیته ناو ته م کریستالهوه، شه به نگی رهنگ به شیوه یه کی تاییه ت به لایه کی دیکه دا ده ریژته ده ری.

سهرنج بدن شیکارییه که ی ئیمه ههر به ته نیا له سهر وشه ی رووناک داکوکی کردبوو. بو به دهسته وه دانی شیکارییه کی ته واو له سهر لایهنه کانی وینه یی و مانایی و پیکهاته یی ته م شیعره، ده بیته لیکدانه وه له سهر هه موو وشه کان بکه ین. کلیلی چوونه ژورور بو ته م شیعره، له خویندنه وه ی ئیمه دا، وشه ی رووناک بوو، به لام ههر کام له وشه کانی پانایی، بیره وه ری، رووت، ره وه ز، شاخ، باخ... تاد له خویندنه وه جیاوازه کانددا ده توانن بین به کلیلی به که لک.

که واته له بهر ته وه ی وشه کان سووراوون، جووله یه که له م وینانه دا هه یه و له بهر ته وه ش ههر کام له م وشه سووراوانه، لاتهنیشتی وینه یه کی قه باره دار پیک دین، ته م وشانه قه باره یان هه یه، ههر بو یه هه م قه باره که و هه م حه ره که ته که له یه ک کاتدا ده گورین: قه باره که عه ینی جووله که یه و جووله که ش عه ینی قه باره که یه.

چونکه وشه ی رووناک له سهره تادا ناوه و دواتر ده بیته به ناوه لئاو و بو جاریکی تر ده بیته وه به ناویکی جیاواز له ناوه که ی سهره تا، که واته وشه جووله ی هه یه و له بهر

ته وه ی ته م وشه یه جاریک نامازه بو رووناکایی ریژ دهکات و جاریکیش قامک بو رووناکایی خانمیکه پاده پیریت که ره وه زه (ره وه زیک که سهخت و چهخت و بهرز و پته وه) و دواچار چونکه پاناییه کی رووناک که ده ریژیت، مانای ره وان بوونی ناومان بو پاده گوپیت- که ره وان بوونه که ی به پیچه وانه ی سهخت و چهخت بوونی ره وه زه- که واته وینه که چه ندین لایه نی هه یه و قه باره داره.

بیره وه ری ده ریژیت، که واته بیره وه ری رووباریکه و دهروات

رووناکایی خانمیکه ده ریژیت، که واته رووناکایی خانم رووباریکه و ره وان

خانم ره وه زیکه چهخت که واته رووبار لیته دا پاره ستاوه و ره وان نییه

سهر هه لئینی، له سهر وی ره وه زه که، هه لئیه که ده بین که به سهر بهر زایی ره وه زه که دا زاله. وینه ی هه لئوی سهر ره وه ز له میشتکاندا راگرن.

کاتیک شاعیر دهلیت: «خانم به رووناکاییتدا دریژ دهیم» هه لئیه که ده بیته وه به لیزگیک تیریز و تیشکه که ی به رووناکایی رووباره که دا بلاو ده بیته وه و له گه لئ ده ریژیت و ره وان ده بیته. نا لیته دایه که قه باره و جووله به راستی لیک نابنه وه.

ههر ته و تیکه لانه ریژه یییه، پیتوانه یه کی کاتیمان ده داته ده ست بو خویندنه وه ی شیعره کانی ده فته ری «منم شاعیری ژنانی چاوه پروان» و دابه ش کردنیان و ناگادار بوون له جیاوازییه کانیان. له هه ندیک له شیعره کانددا قه باره که بهر چاوتره و حه ره که ته که خاوتره. له هه ندیک شیعری دیکه دا جووله بالی به سهر قه باره دا کیشاوه و شار دوویه ته وه. له هه ندیک شیعری تر دا قه باره و جووله جیاکردنه وه یان چه تونوه. با پیکه وه چاویک به ریژه ی نیتوان بارستای قه باره و خیرایی جووله له شیعری «گورگ» دا بخشینن.

چاوه کانت که درندانه رهش و عاشق

رهش و

خوفیک که گورگ خوی تیتدا دهشوا

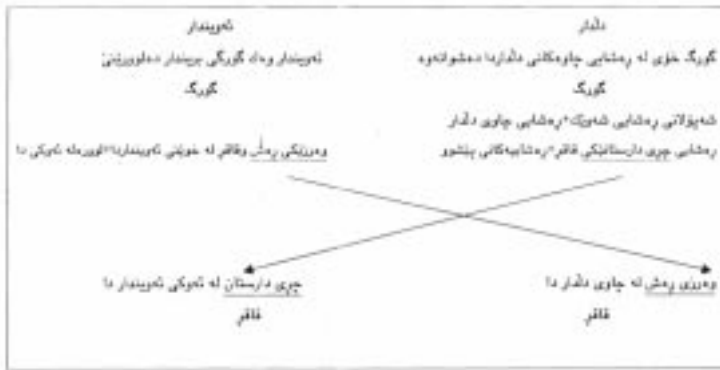
له رهشایی شه پزلانی وها شه ویکدا

له چری دارستانیک هه تیو و

قاقری

رهش و قاقری به خوینم وهر بوو وهرزیک به توه

تا
 به سالی ئه‌وینه‌وه - نه‌کا قه‌بارین و
 نه‌کا وه‌ستان
 که وه‌رزیک له چاوت له من دا
 خوئی دارستان
 درندانه شه‌پولانی ره‌ش
 چاوه‌کانت به وه‌رزیک - چری دارستان
 به سالی شه‌پولانی شه‌و
 تا

گورگیتک قاقر و عاشق
 له ئه‌وگم دا
 به مه‌شغه‌لانی لووره‌وه

ئایا له‌م شیعره‌دا قه‌باره و جوولّه لیک جیا ده‌کرتینه‌وه؟
 پیم وایه ئیستا خوینەر تا راده‌یه‌ک تی گه‌یشتوو له‌م
 جوړه شیعرانه‌دا، لایه‌نه‌کانی وینه‌ه چۆن ته‌کسیر ده‌بیته‌وه
 و دوايه هه‌ر ئه‌و لایه‌نه ته‌کسیر بووانه چۆن تیک
 ده‌به‌زنه‌وه؟ چۆن قه‌باره‌یه‌ک له ناو قه‌باره‌یه‌کی دیکه‌دا
 ساز ده‌بیت و چۆن وینه‌یه‌ک به‌و په‌ری تیکچنراویسه‌وه
 بیچم ده‌گرتیت؟ چۆن حه‌ره‌که‌تیک نهرمونیان له ناو
 قه‌باره‌که‌دا به‌دی ده‌کرتیت و به‌ پیچه‌وانه‌وه ئه‌و جوولّه‌یه‌ بۆ
 خوئی قه‌باره‌یه‌ک دروست ده‌کات؟

وشه‌ ده‌رۆن. وینه‌ ده‌زین. قه‌باره له‌گه‌ل قه‌باره تیک
 ده‌به‌زن، ئه‌وه بووتیکای شیعرى شیت له‌ پرسته‌یه‌کی
 برووسکه‌ئاسا دایه‌.

به‌م شیعه‌یه‌ شیعریک چه‌که‌ره ده‌کات که مانا سووری
 ده‌کاته‌وه. کاتیک ئه‌م چه‌که‌ره‌یه فراژووتر ده‌بیت، له
 ئاسوی روانینی خوینه‌ردا ئه‌م وینه‌یه ئاشکرا ده‌بیت:
سه‌وزایی شیعریک که مانا سووری ده‌کاته‌وه.

۲- قزمت ره‌شترین بیره‌وه‌ری په‌نجه‌مه

باسه‌که‌مان به‌ پرسى مانا له شیعرى نویدا ده‌ست پین
 کرد، به‌لام هه‌تا زیاتر له ته‌ته‌له‌ کردنی باسه‌که‌دا چوینه
 پیش، باسی وینه‌- له جیاتى باسی مانا- زۆرتر
 قورسایى خوئی خسته‌ سه‌ر بابه‌ته‌که. ئه‌م پیتودانه‌ش له
 لای ئیمه‌ هۆیه‌کی روونی هه‌یه، هۆیه‌که‌ش ئه‌مه‌یه‌ که
 ئه‌ندیشه‌ له شیعر دا سروشتیکى وینه‌یى هه‌به‌. ئه‌گه‌ر
 ئه‌ندیشه‌ له فه‌لسه‌فه‌دا خاوه‌نى مه‌نتیقیکى شیکارانه‌ی
 پرووت بیت، له شیعردا خاوه‌نى مه‌نتیقیکى
 ئیمارێستییه، بۆبه بۆ نمونه‌ ریبازیکى وه‌کو سووربالیسم
 له ئه‌ده‌بدا بۆی هه‌به‌ گه‌شه‌ بکات، به‌لام له فه‌لسه‌فه‌ دا
 بۆی نیبه‌ سه‌ره‌هلّ بدات.

لیره‌دا پرسیکى گرنگتر سه‌ره‌هلّ ده‌دات. زۆر جار

له به‌شى سه‌ره‌تای شیعردا، گورگ بۆ نیشاندانی
 ترسناکی و درنده‌یى چاویکی ره‌ش که‌ه‌لکی لئ
 وه‌رگیراوه: ره‌ش و عاشق / ره‌ش و خوئییک که‌ گورگ
 خوئی تیدا ده‌شوا. له به‌شى کۆتایی شیعردا، گورگیتک به
 برینداری له ئه‌وکی ئه‌و که‌سه‌دا که خاوه‌ن چاوه‌ ره‌شه‌که
 ده‌دوینیت، لووره‌ی دیت. هه‌تا ئیره‌ قه‌باره‌یه‌ک له وینه‌ی
 گورگ ساز کراوه: گورگیتک که درنده‌یه و ده‌ترسینیت،
 لاته‌نیشستیکى قه‌باره‌که‌یه. گورگیتکیش که برینداره و
 ده‌لوورینیت و ده‌پارپته‌وه لاته‌نیشستیکى دیکه‌یه.

حه‌ز ده‌که‌م به‌ یاریده‌ی خه‌یال و هیتزی ده‌ره‌سه‌ت
 کردنه‌وه وینه‌یه‌کی چه‌ند لایه‌نه‌ له زه‌بنتاندا بخولقیین که
 لایه‌نیکی، دلداریکه‌ به‌ زه‌ق بوونه‌وه‌ی ره‌نگی
 چاوه‌کسانی، لایه‌نیکی دیکه‌ی ئه‌وینداریکه‌ به‌ زه‌ق
 بوونه‌وه‌ی سوۆزی ده‌نگی. دواتر وینه‌ی گورگیتک به‌ درنده
 بوونی له لایه‌که‌وه و به‌ لووره‌ی بریندارانه‌ی له لایه‌کی
 دیکه‌وه ده‌که‌وینته‌ سه‌ر ئه‌و لایه‌نانه‌ی وینه‌ی پیشوو. له
 قووناغیکى دواتر دا، وینه‌که‌ قه‌باره‌یه‌کی تازه‌تر په‌یدا
 ده‌کات. دارستانیکى چریش له شه‌ودا به‌ تابلۆکه‌مانه‌وه
 زیاد ده‌بیت. خوئی چاوه‌ ره‌شه‌که‌ به‌ هۆی خوئی چری
 دارستانیک له شه‌ودا ده‌بیته‌ خاوه‌نى لایه‌نیکی تازه و
 سووتانی ئه‌وینداره‌که‌ش به‌ پین وه‌ر بوونی وه‌رزیکى ره‌ش
 و قاقر به‌ خوینیه‌وه قوولتر ده‌بیته‌وه و ته‌کسیرى
 لایه‌نه‌کانی قه‌باره‌که‌ لیره‌دا کۆتایی پین نایه‌ت. له
 ئاستیکى تردا وه‌رزه‌ ره‌شه‌که‌ له خوینى ئه‌وینداره‌که‌وه
 ده‌گوازیته‌وه بۆ چاوی دلداره‌که‌وه چری دارستانه‌که‌ش له
 چاوه‌ ره‌شه‌که‌وه ده‌گوازیته‌وه بۆ ئه‌وکی دلداره‌که‌.

بیستوومانه و خویندوومانه ته وه که له شیعیری ئاوانگارددا وینه هیچ دهویتیکی سه ره کی نه ماوه. به ده برینیکی دیکه بوون، یان نه بوونی وینه له شیعردا له لای هندیکی کهس به پیوانه ی ئاوانگارد بوونی شیعر داده نریت. ئیمه له سه ره ئه م بۆچوونه دوو تیبینی پرومان هه یه:

یه کهم: ئه وه یه زۆر جار هه ره له شیعیری جیگای په سندی ئه م که سه انه شدا ده کزیت نمونه ی به رچاوی چه ندین جوۆری وینه بدوۆزیتته وه.

دووه م: که لک وه رگرتن، یان که لک وه رنه گرتن له وینه پیوانه ی نزم بوون، یان به رز بوونی شیعر نییه، به لکو چۆنیه تی مامه له کردن له گه ل وینه و چۆنیه تی دارشتنی ده کزیت وه کو پیوانه یه کی رپژه یی بۆ هه لسه نگاندنی شیعر چاوی لئ بکریت.

له میژووی شیعیری هاوچه رخی کوردیدا چوار جوۆر وینه که لکیان لئ وه رگراوه. لیره دا به خیرایی ئامازه بۆ ئه م جوۆرانه ده که ین.

یه کهم: وینه ی ریالیستی. ئه م جوۆر وینه نه له راستیدا جوۆریکی له وینه به مانای شیوه کانی خه یال نییه، به لکو فۆتوگرافیه کی ناسک و ورده له واقیعی دیه نه کان و پروداوه کان. ئه م جوۆر وینه نه له میژووی شیعیری کوردیدا جیگای خۆیان هه بووه و له راستیدا یادگاری چاخی ده سه لاتنی ریبازی ریالیسمی سو سیالیستین. به رچاو ترین نمونه ی ئه م وینه نه له شیعیری مامۆستا هیمندا ده بیندرین. شیعیری «به هاری کوردستان» نمونه ی فۆتوگرافیه که که به کۆمپۆزبسیونیکی هونه رمه ندانه وه وینه ی سروشتی کوردستان نیشان ده دات.

وه نه وشه ی جوانی خو شبو

هاته ده ره له لیوی جو

دار ده ری کردوه چرۆ

که رویشکه ی کرد گه نم و جو

دووه م: وینه ی خه یالی، ئه م وینه نه ن که شیوه کانی خه یال تیباندایه کارهاتوون، به لام وینه کان هیشتا ئه وه نه ده ره سه ت نین بۆ تیگه یشتن و هه سه ت پچ کردنیان پیوستیان به چه ند جار خویندنه وه هه بیته و خویننه ره به شیوه یه کی شهوودی فامیان ده کات. یه کیکی له شاره زایانی ئه م جوۆر وینه نه له شیعیری کوردیدا مامۆستا گۆرانه:

کۆمه له شاخیک سه خت و گه ردن کهش
ئاسمانی شینی گرتووه ته باوهش
هاوار و هازه ی کهف چه رپنی چه م
بۆ ته نیایی شه و لایه لایه ی خه م
عه شقی ئیواره ی سه ره رتی کانی
به ره نه داته چه م کلپه ی گۆرانی

سپیه م: وینه ی ده ره سه ت، ئه م وینه نه ن که به ئاراسته ی ده ره سه ت بووندا به ره و پشتر چوونه. ئه م وینه نه له وانه یه له خوگری ما که ی سروشتی و به ره سه ستیش بن، به لام وینه کان له گشته یه تی خۆیاندا ده ره سه تن. پشسه کی لاوکی هه له به جه ی ره فبیک سا بیر نمونه یه کی باش بۆ ئه م جوۆر وینه نه یه:

به ته نیا جیتی مه هیلن

ئه مشه و زریان ده یچیتیت

ته مومژ دا یده پۆشیت

مانگه شه و ده رپیتیت

گه رووی به گزنگ ته ر که ن

زامه کانی به شیلان

به گۆرانی دا یپۆش

یان به سه وزی دارستان

سه ری به شه پۆلان که ن

با ئه م شه وه راپژیتیت

بالای له هه ور بگرن

برووسکه و با ده چیتیت

چواره م: وینه ی ده ره سه ستی خاوه ن جووله و قه باره. بۆ ناسینی ئه م وینه نه، دیسان ئاو ریکی خیرا له وینه کانی جوۆری سپیه م ده ده مه وه. وینه کانی جوۆری سپیه م ئه گه رچی ده ره سه تن، به لام نه جووله یان تیدا هه یه و نه قه باره یان تیدا به دی ده کری. ئه م وینه نه نمونه ی به رچاوی دا هیتان و ورده کارین، به لام بۆ تپه پهراندن له م وینه نه یه که باسی جووله و قه باره دیتته گۆری.

وینه کانی جوۆری چواره م به لپشا و له ناو شیعه ره کانی یوونسی ره زایی- دا ده دوۆزینه وه. نمونه یان ئه و دوو شیعه رانه ن که پشتر شیمان کردنه وه.

هه لبه ته شیعیری شیت به گشتی - به سه رنجدان به هه ره دوو کۆمه له شیعیری «شین ترین به تال» و «منم شاعیری ژنانی چاوه پروان»، له وینه ده ره سه ته کانی جوۆری سپیه میش لپیا ولییه. که واته تارا ده یه ک ده توانین به هزی

قورس بوونی شیعی شیئت بزانی. هۆیه که ئه وه یه که :
 به که م، وینه کان خۆیان وینه ی دژوار و دهره ستان.
 دووهم، دهر برینی ئه م وینه نه به هۆی زمانیکی ئه وتوووه
 بووه که ته و اویتک له نۆر مه کانی زمانی ئاسایی و پۆژانه
 لای داوه . سییه م، ئه م وینه دهره ستانه که به م زمانه
 نائاساییه دهر پردراون، جووله یان پیدراوه و قه باره یان
 په یدا کردوووه و چواره م، پیکهاته ی شیعر، نه ئاسۆیه
 (افقی) و نه ئه ستوونی (عمودی). زۆر جار بیستوو مانه
 که ده لێن جیاوازی (یان به کیتک له جیاوازییه کانی)
 شیعی نوێ له گه ل شیعی نه ریتی له وه دایه که له
 شیعی نه ریتیدا هه ر به یتیک بو خۆی وینه یه ک، یان
 ئیده یه کی سه ره خۆیه و به یته کان به م شیوه یه به سه رییه کدا
 هه ل ده چنرین، به لام پیکهاته ی شیعی نوێ
 ئه ستوونیه. واته ئیده یه ک، یان وینه یه ک له سه ره تای
 شیعه وه هه تا کۆتایی بیچم ده گریت.

ئهو بوچوونه له باره ی زۆریتک له شیعه نه ریتییه کان و
 شیعه نوێیه کاند و هراست ده گهریت، به لام له بیرمان
 نه چیت هه ر دوو پیکهاته ی ئاسۆیه و ئه ستوونی خه تین.
 واته هه ر به شیکی په یف له سه ره هیلله ئاسۆیه و
 ئه ستوونیه کاند هه ر به ته نیا له گه ل به شی پیتش خۆیان
 و به شی پاش خۆیاندا پتوه ندیان هه یه، به لام له شیعی
 شیتدا پیکهاته ی شیعر، رایه له ییه (شبه کی) ئه ویش
 رایه له یه کی چه ند ره هه ندی. لیره دا هه ودا ی مانا به
 ئاراسته ی هیلکدا ناچیته پیتش، به لکو هه ر له به نه رتدا
 هه ودا که ده بسیت و مانا و وینه له فه زای شیعه که دا و
 به هه موو ره هه نده کاند بلاو ده بیته وه. وشه کان و دیره کان
 هه ر له گه ل ئه وانیه پیتش خۆیان و پاش خۆیان پتوه ندیان
 نییه، به لکو هه موو وشه کان و هه موو دیره کان بۆیان هه یه
 ئاوێزانی به کتر بێن و باوهش به به کتردا بکه ن، بۆیه
 شیعر ده بیته له گشتایه تی خۆیدا بخوێندریته وه، بۆیه
 راده ی گه رانه وه بو خود له م جوژه شیعه دا به کجار به رز
 ده بیته وه.

یه دووللا روئیایی، پیتشه نگی ئیسیاسمانتالیسم له
 شیعی فارسی، له جیگایه کدا که به دوا ی وینه ی
 قه باره دار له شیعی فارسیدا ده گهریت، ئه م جوژه وینه نه
 وه کو یه ک له شیعی شاعیرانیکی وه ک ره زا به راهه نی و
 سیمین بیهبه هانی و مه نووچیتهر دامغانی و مه وله وی
 به لخیدا ده بیته وه.

به راهانی ده لیت: «زمان ده بیته هاوچه رخی هه تاو» .
 وینه ی شیعه که ی بیهبه هانیش ئه مه یه: «ته مه نی من
 وه کو په رده / ریشال ریشال ده بیته / ریشال ریشال
 ده روا» (۲).

ئهو چه ره که ته ی روئیایی له م شیعه رانه دا باسی لیه

ده کات له گه ل جووله ی شیعی شیئت جیاوازی هه یه .
 مه به ستی روئیایی له بوونی جووله له م شیعه رانه دا ئه وه یه
 که مه ودا یه ک له ناو ئه م شیعه رانه دا به تالان و زهینی
 خوێنه ر ده بیته بو پر کردنه وه ی ئه م مه ودا یانه، جووله یه ک
 بکات. دیاره ئه مه ش ناچاره کی به مانای رایه له یی
 بوونی پیکهاته ی شیعر نییه .

ئیتستا وای دابیتن که له شیعی یوونس-دا دیره کان و
 وینه کان، هه ندیکیان به ته نیا قه باره یه ک و جووله یه کیان
 هه یه به و چه شنه ی روئیایی باسیان لیه ده کات، به لام
 دوا جار له رایه له یه کیشدا وینه کان دیسان به شیوه یه کی
 دیکه و به ئاراسته یه کی دیکه دا وه جووله ده که ون.
 ئه گه ر بمانه ویت چه ند وینه له ناو شیعه رانه کی یوونس-دا
 بخه یه پال ئه م وینه نه ی روئیایی، بو دۆزینه وه یان تووشی
 زه حمه ت نابین:

درکزاری ئه ندیشه یه ک له چاومدا
به خشیومه شیناوه ردی شیعیریک به وشه
به رازی ده نگتدا زمانم ده دره وشنی
وشه هه لگری ره ساله تی تریفه

ئه گه ر له وه نه ترسابین وتاره که مان وه کو لیست
 کردنیکی ناداهیتنه رانه ی نمونه ی شیعه رانه کی لیه بیت،
 بۆمان هه بوو چه ند لاپه ره له م وینه به دیعانه به دوا ی
 یه کدا ریز بکه ین. وینه ی وه ک:
 قژت ره شترین بیره وه ری په نجه مه .

سه رچاوه کان:

- ۱- شهرد، آن، مبانى فلسفه هنر، ترجمه على رامین، شرکت
 انتشارات علمى و فرهنگى، چاپ پنجم، ۱۳۸۵، ص ۳۷ - ۵۰.
- ۲- رهزایی، یوونس، منم شاعیری ژنانی چاوه روان، ده زگای
 چاپ و بلاو کردنه وه ی ئاراس، هه ولتیر ۲۰۰۷
- ۳- روئیایی، یدالله، عبارت از چیست؟ از سکوی سرخ (۲)،
 گردآوری و تنظیم: محمد حسین مدل، مؤسسه انتشارات آهنگ
 دیگر، تهران، ۱۳۸۶، ص ۶۸.